

SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠĶĀS DOMAS

Rīgā 2024. gada 27. jūnijā

lietā Nr. 2023-33-01

„Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 8. panta trešās daļas 20.⁴ punkta un 9. panta pirmās daļas 5. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem”.

Piekrītu Satversmes tiesas sprieduma gala secinājumam, ka likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 8. panta trešās daļas 20.⁴ punkts un 9. panta pirmās daļas 5. punkts, kas noteic, ka pie pārējiem fiziskās personas ienākumiem, par kuriem ir jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis, tiek pieskaitīti izložu un azartspēļu laimesti, kuru apmērs (to kopsumma) taksācijas gada laikā pārsniedz 3000 *euro*, atbilst Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Vienlaikus nepiekrītu vairākiem, turpmāk norādītiem Satversmes tiesas secinājumiem.

1. Satversmes tiesa secināja, ka ienākuma nodokļa no loterijās, izlozēs vai azartspēlēs gūtā laimesta samaksas pienākumam esot mērķis aizsargāt personu un viņa ģimeni no

azartspēļu spēlēšanas un atkarības, tādējādi šā pienākuma radītā īpašuma tiesību ierobežojuma legitīmais mērķis esot citu cilvēku tiesību aizsardzība.

Tomēr iedzīvotāju ienākuma nodokļa mērķi ir:

- 1) nodrošināt valstij nepieciešamos ieņēmumus (fiskālais mērķis);
- 2) nodrošināt ienākumu taisnīgu sadali un sociālu līdzsvaru, novērst ienākumu nevienlīdzību, ņemot vērā nodokļu maksātāja personiskos apstākļus (ienākumu pārdalīšanas mērķis).

Ienākuma nodoklis ir vērsts uz taisnīguma sasniegšanu, jo tā pamatmērķis ir aplikt ar nodokli universāli visus tos, kuru rīcībā ir ienākumi. Ienākuma nodoklis ekonomiskā izpratnē ir neitrāls pret ienākuma avotu un veidu, kā ienākums tiek gūts. Citiem vārdiem sakot, ja ienākums ir gūts, nav svarīgi, vai ienākuma avots ir morāli labs, bet vai tas ekonomiskā izpratnē ir ienākums.

Kopumā ienākuma nodoklis nav vērsts uz sociāli nevēlama patēriņa ierobežošanu, kā, piemēram, akcīzes nodoklis. Ienākuma nodoklis nekādi neietekmē individuālo patēriņu. Pat ienākuma nodokļa progresivitātes sistēma tieši neietekmē nodokļa maksātāja individuālo patēriņu. Ar sociālu mērķi apveltītas tiesību normas, protams, ir atrodamas ienākuma nodokļa sistēmā, bet tās ir saistītas ar ienākuma nodokļa maksātāja tiesībām samazināt apliekamo ienākumu, tiesībām saņemt dažādus ienākuma nodokļa atvieglojumus utt..

Noteicot ar ienākuma nodokli neapliekamu daļu no ienākuma, valsts noteiktu mērķu dēļ ir gatava atteikties no lielākiem nodokļu ieņēmumiem:

- 1) fiskālu mērķu dēļ;
- 2) procesuālās efektivitātes (aprēķinu vienkāršošanas) dēļ;
- 3) sociālo mērķu dēļ.

Neapliekama ienākuma daļas no laimesta loterijās un azartspēlēs noteikšana drīzāk saistāma gan ar procesuālu efektivitātes mērķi, gan ar fiskālu mērķi neaplikt ienākumu no izklaides hobija, kurā gūtais ienākums būtiski neietekmē sabiedrības vienlīdzību. Tāpat arī neapliekama ienākuma daļa nereti tiek noteikta, lai panāktu atbalstu sabiedrībā tam, ka vispār ir tāds nodokļa avots, vai arī ievērotu kādas sabiedrības grupas lobētās intereses. Lai vai kā, pārējās, ar nodokli apliekamās ienākuma daļas pastāvēšana nenozīmē, ka valsts vēlas samazināt šāda ienākuma avota veidošanos. Kā jau norādīts iepriekš, ar ienākuma nodokli valsts mērķēti gūst sabiedrības organizēšanai vajadzīgos

līdzekļus un cenšas novērst uz ienākumiem balstītas sociālas nevienlīdzības veidošanos sabiedrībā.

Visbeidzot, neapšaubot azartspēļu saikni ar cilvēka atkarību veicināšanu, tomēr nedomāju, ka laimesta ieguvēja ģimene, paliekot ar mazāku neto ienākumu apmēru no laimesta, kļūtu ar to aizsargātāka. Tāpat arī laimesta aplikšana ar ienākuma nodokli nenovērš atkarību.

Tādējādi es secinu, ka apstrīdētajām normām ir vien fiskāls mērķis un ienākumu pārdales mērķis, tādējādi veicinot kopējo sabiedrības labklājību. Apstrīdētās normas ir piemērotas šā mērķa sasniegšanai, jo ienākuma nodokļa piemērošanas ceļā gūtie līdzekļi nonāk kopējo sabiedrības vajadzību finansēšanai, kā arī ir vērstas uz izlīdzinoša taisnīguma sasniegšanu nodokļa maksātāja neto ienākumu.

2. Lietas būtība gan nebija par to, vai vispār laimestu kā personas ienākumu būtu taisnīgi aplikēt ar nodokli. Lietas pamatproblēma bija tajā, ka persona nevar atskaitīt no gūtā ienākuma izdevumus, kas izdarīti ienākuma gūšanai. Tā samilzt jo īpaši tajā brīdī, kad personas nodarbei ar azartspēļu spēlēšanu būtu sistemātisks raksturs un faktiski tā būtu uzskatāma jau par personas saimniecisko darbību, piemēram, nodarbojoties profesionālā līmenī ar pokera spēli. Satversmes tiesas atbilde ir vienkāršota – valstij ir rīcības brīvība neatzīt izdevumus, tos ir grūti/dārgi aprēķināt, turklāt šādu izdevumu atzīšana kaitē azartspēļu atkarības mazināšanai.

Es pieturētos pie citādas šī jautājuma risinājuma argumentācijas, kuru īsumā norādu tālāk.

Neto princips ir ienākuma nodokļa neatņemams identitātes elements. No vienlīdzības principa izrietošā prasība pēc taisnīguma liek uzlūkot objektīvu spēju maksāt ienākuma nodokli nevis tikai no gūtā ienākuma, bet ievērot arī ienākuma gūšanai izdarītos izdevumus.

Tomēr objektīvā neto principa ierobežošana ir pakļauta samērīguma prasībām. Šā principa ierobežošana vai neierobežošana nav viena no ienākuma nodokļa piemērošanas alternatīvām.

Likumdevējam nav neierobežotas rīcības brīvības, bet gan pienākums ievērot konsekvenci, noteicot tiesiskās sekas vienādi uz salīdzināmiem gadījumiem. Gūts laimests loterijā vai azartspēlēs ir personas ienākums, tādēļ ir acīmredzami taisnīgi to aplikēt ar ienākuma nodokli. Taču laimesta gūšana izklaides hobija veidā organizētā dalībā loterijā vai azartspēlēs atšķiras no personas ienākumu gūšanas no darba vai kapitāla. Tātad šos gadījumus objektīvā neto principa piemērošanā nevar salīdzināt.

Attiecībā uz laimestiem kā ienākumu gūšanu objektīvā neto principa izņēmums ir attaisnots ar procesuālās efektivitātes apsvērumiem (tos šajā lietā papildinoši apstiprina ar ienākuma nodokli neapliedzamās daļas noteikšanas argumenti), un sociālās politikas apsvērumiem par izložu un azartspēļu ietekmi sabiedrībā, padarot šo ienākumu veidu no veiksmes par mazāk pievilcīgu iepretim ienākumam no darba vai kapitāla.

Tiesnesis

J.Neimanis